

Zoran JOCOVIĆ*

POSEBNOSTI VANJSKE POLITIKE I DIPLOMATIJE MALE DRŽAVE

Sažetak: Ovaj rad ispituje osnovne odrednice vanjske politike male države i male države s naglaskom na karakteristične elemente diplomatije male države. Male države su marginalizovane u odnosu na razvijene zemlje i visokomotivisane za jačanje svog položaja na konkurentnom tržištu međunarodnih odnosa. Slijedeći primjere malih ali bogatih zemalja poput Luksemburga, Irske, Islanda, Malte i Singapura, autor želi pokazati kako male države mogu ući u krug najrazvijenijih zemalja čak i u uslovima koje diktiraju politike velikih država i velike ekonomije. Autor nastoji da ukaže na ključne elemente male državne diplomacije, koje su od velikog značaja za vođenje vanjske politike.

Ključne riječi: *Luksemburg, Irska, Island, Malta, Singapur, mala država, vanjska politika, diplomatija, bogata država*

Mala država kao pojam i akter međunarodnih odnosa i njene specifičnosti, posebno specifičnosti vanjske politike i diplomatije male države, dugo nije bila predmet posebne zainteresovanosti i pažnje naučne i stručne javnosti. Prije svega zbog poređenja veličine male države i njenih ograničenja u odnosu na veliku državu, najčešće njene ograničene privredne i ekonomske resurse, političku i vojnu moć, kao i ograničene ljudske resurse koji bitno određuju njenu poziciju u međunarodnim odnosima i njene realne mogućnosti da značajnije utiče na raspodjelu moći i uticaja.

Veću pažnju međunarodne ili dijela međunarodne javnosti male države privlačile su, uglavnom, zbog posebnih događanja na njihovim teritorijama ili u okruženju, poput oružanih sukoba, građanskog rata, oružane ili nasilne smjene vlasti, sukoba sa susjedima, pokazivanja pojačanog

* Zoran Jocić, ambasador, Humanističke studije, Univerzitet Donja Gorica

interesa velike države ili velikih država za korišćenje teritorije male države za pojedine akcije, te drugih interesa. Tek kasnije, osamdesetih i devedesetih godina, naučna i stručna javnost pokazuje nešto više interesovanja.

Polazišta u razumijevanju i definisanju pojma mala država su različita. I dok jedni pod pojmom mala država podrazumijevaju državu male površine ili državu sa manje od deset miliona stanovnika, drugi pak pod pojmom mala država podrazumijevaju državu malih i ograničenih privrednih i ekonomskih resursa, slabe političke i vojne moći.

Najčešće upotrebljavane i najmanje osporavane kategorije pri određenju pojma mala država jesu mala veličina teritorije, ograničeni ljudski resursi i mali broj stanovnika. Države zajednice Komonvelta su jedna od najvećih grupacija malih država na svijetu. Od pedeset država zajednice trideset država su male države sa po milion i po stanovnika ili manjim brojem, što je i kriterijum za određenje pojma mala država u ovoj zajednici.

Grupu malih država Evrope čini četrdeset država. Dvadeset država ima manje od pet miliona stanovnika. U grupi deset najmanjih država Evrope su: Andora, Crna Gora, Island, Kipar, Lihtenštajn, Luksemburg, Malta, Monako, San Marino i država Vatikan.

Broj malih država se kroz istoriju mijenjao. Samo posljednjih nekoliko decenija došlo je do velikih promjena na međunarodnoj političkoj sceni. U ratnim sukobima ili mirnim razlazima nestao je čitav niz država na čijim temeljima su nastale nove države i novi akteri na međunarodnoj političkoj sceni.

U međuvremenu je došlo i do velikih pomjeranja u globalnim ekonomskim i finansijskim tokovima i tržištima. Migracije stanovništva, posebno s područja zahvaćenih velikim oružanim sukobima i ratovima, u novije vrijeme dobile su karakteristike masovnih iseljavanja.

Nova zaoštavanje, eskaliranje starih i otvaranje eventualnih novih oružanih sukoba i žarišta, prijetnje i izazovi poput terorizma, proliferacije oružja, trgovine ljudima i narkoticima, zloupotrebe novih tehnologija i eventualne nove migracije i masovna iseljavanja mogli bi, potencijalno, biti i nove opasnosti po bezbjednost i ekonomije država. Posebno po bezbjednost i ekonomije malih država koje su, nezavisno od svoje pojedinačne realne moći, podložnije snažnim uticajima prijetnji od većih ili velikih država.

Posljednjih decenija pojedine male države nastoje da razviju i ojačaju svoje ekonomije kako bi postale što nezavisnije u odnosu na vanjske

faktore i njihove eventualne pritiske. Iskustva ekonomija nekih malih bogatih država, posebno država evropskog prostora, u tome uspijevaju i mogu biti korisna iskustva za druge manje razvijene ekonomije malih država, posebno ekonomije koje još tragaju za dobrim rješenjima, a imaju potencijale i resurse koji međusobno korespondiraju.

Male evropske države poput Izraela, Islanda, Luksemburga i nekih drugih malih država imaju visokoprofesionalne, veoma organizovane i uspješnije diplomatije i razvijene odnose i saradnju s drugim malim, srednjim i velikim državama i međunarodnim organizacijama na različitim nivoima i u različitim oblastima.

Kada je o pozicioniranju malih država riječ, i njihovom uticaju na donošenje značajnih političkih odluka u međunarodnim odnosima, mišljenja su podijeljena. Preovladava stav da su moć i uticaj malih država zbog snažnog prisustva i interesa velikih i posebno moćnih država i njihovih interesa veoma ograničeni. Preovladava i stav da samo u Ujedinjenim nacijama, gdje funkcioniše princip jednoglasnosti, uticaj malih država ima nešto veći značaj i ulogu.

VANJSKA POLITIKA MALE DRŽAVE

U vremenu velikih izazova, intenzivnih događanja i promjena koje karakterišu savremene međunarodne odnose, vanjska politika, kao oblik aktivnosti država u međunarodnim odnosima u kojima su države i dominantni akteri, igra sve značajniju ulogu u ostvarivanju njihovih vanjskopolitičkih interesa, pa i interesa malih država.

Vanjskopolitički interesi i ciljevi država i njihove vanjske politike imaju različita polazišta. Proističu, prije svega, iz njihovih unutrašnjih potreba i interesa, pri čemu se te potrebe i interesi, kao i polazišta u kreiranju vanjskih politika, međusobno razlikuju, što dominantno utiče i na događanja u međunarodnoj zajednici.

Različita polazišta u razumijevanju i u definisanju vanjskih politika bitno su uticala i na razumijevanje i definisanje pojma vanjska politika i vanjske politike uopšte.

Mišljenja naučne i stručne javnosti su podijeljena. Jedna grupa teoretičara vanjsku politiku posmatra kao dio cjeline međunarodnih odnosa, poput J. Rozenaua:

„Naučna disciplina koja se bavi vanjskom politikom mora se temeljiti na teoriji međunarodnih odnosa koji ostaju kao čvrst fundament proučavanja.

„Vezana za unutrašnju politiku i međunarodne odnose, teorija vanjske politike, iako bi bila nešto posebno, ipak, ima vezu i s unutrašnjom političkom teorijom i s teorijom međunarodnih odnosa.“¹

Prva grupa autora smatra da bi takav stav trebalo da bude i osnovno polazište u izučavanju i definisanju pojma vanjska politika. Druga grupa teoretičara, američki teoretičari Lerche i Said, koji vanjsku politiku definišu kao „pravac akcije usmjeren na postizanje određenih ciljeva“² i George Modelski, koji vanjsku politiku definiše kao „skup inputa, tj. svega onoga što ulazi u središte vanjskopolitičkog odlučivanja i outputa kao rezultata, odnosno politika koje izlaze iz tog središta“³ — zagovaraju stav da se vanjska politika može posmatrati kao zasebna oblast. Treća grupa teoretičara, kao što je Jozef Franke, smatra da vanjsku politiku nije moguće definisati: „Vjerovatno to nikome i nikada neće poći za rukom.“⁴

Iz definicija koje smo naveli i onih koje nijesmo da se zaključiti da opšteprihvaćenog polazišta u izučavanju i definisanju značenja pojma vanjska politika — nema. U sagledavanju različitih polazišta o vanjskoj politici i veze između vanjske politike i međunarodnih odnosa, teško da se neki od ovih stavova mogu smatrati dovoljno savršenim, i da do kraja iscrpljuju sadržinu i značenje pojma vanjska politika i vanjske politike uopšte.

Realno razumijevanje i definisanje pojma vanjske politike države u uslovima međusobnih povezanosti i međuzavisnosti unutrašnjih i vanjskih faktora, bez uzimanja u obzir i međunarodnog konteksta, skoro da nije moguće.

Kada je riječ o polazištima u razumijevanju i definisanju pojma vanjska politika države, i njenih odrednica, mišljenja su kao i u sagledavanju i definisanju pojma vanjska politika različita. Ipak, postoje odrednice u vezi sa kojima nema većih neslaganja.

¹ J. Rosenau, Moral Fervor, „Systematic Analysis and Scientific Consciousness“, In: *Foreign Policy Research* (ed). Political science and Public Policy, Chicago, 1968, str. 222.

² Ch. O. Lerche, A. A. Said, *Concepts of International Politics*, Englewood Cliffs, 1964, str. 2–3.

³ Modelski, George, 1962. *A Theory of Foreign Policy*. New York: Praeger.

⁴ J. Franke, *British Foreign Policy, 1945–1973*, London, 1975, str. 1.

Ako bismo se odlučili da između tih odrednica izdvojimo one koje bi se mogle uzeti kao opšte, onda bi to bili nacionalni interes, političke, ekonomske i bezbjednosne odrednice. Pri tome, u obzir treba uzeti i druge, u literaturi često pominjane odrednice, kako vanjske, tako i unutrašnje, koje mogu biti veoma značajne u sagledavanju i planiranju vanjske politike države.

U grupi vanjskih odrednica nalaze se:

- a) strategije i interesi vanjskih politika onih država koje se smatraju vanjskopoličkim prioritetima države koja utvrđuje svoju vanjsku politiku;
- b) stabilnost regiona u kojem se država nalazi;
- c) odnosi države sa drugim državama regiona;
- d) međusobni odnosi država regiona;
- e) odnosi i stabilnost u širem okruženju;
- f) aktuelni i mogući politički i bezbjednosni rizici i izazovi (kako na užem, tako i na širem planu koji se, kao nikada ranije, nameću kao nezaobilazna odrednica u donošenju dugoročne strategije i prioriteta vanjske politike države).

Važno je da kreatori vanjske politike između velikog broja odrednica značajnih za planiranje i definisanje strategija i prioriteta vanjske politike države imaju na umu one odrednice koje se temelje, prije svega, na realnim unutrašnjim i vanjskim osnovama i mogu biti posebno značajne za njihovo definisanje.

Kada je o unutrašnjim odrednicama riječ i njihovom značaju za donošenje strategija i prioriteta ne samo vanjske, već i unutrašnje politike države, navešćemo odrednice, koje se najčešće pominju:

- a) veličina države, b) geografski položaj države, c) sistem uređenja, d) struktura i organizacija sistema upravljanja državom, e) socijalna struktura, f) privredni, ekonomski i ljudski resursi kojima država raspolaže, g) istorijsko i kulturno nasljeđe, h) politička, ekonomska i bezbjednosna stabilnost države.

Neke od odrednica mogu se, uslovno, uzeti kao stalne (veličina države, njen geografski položaj, kulturno-istorijsko nasljeđe), druge manje ili više mogu biti podložne uticajima i promjenama (privredni i ljudski resursi, politička, ekonomska i bezbjednosna stabilnost).

Dva elementa — politička i bezbjednosna stabilnost države, u uslovi-ma veoma složenih kretanja i događanja u međunarodnim odnosima, u određenim okolnostima (nasilna promjena vlasti, nagli zaokreti države u

unutrašnjoj i vanjskoj politici i njihovim prioritetima, lokalni ili regionalni oružani sukobi širih razmjera, ratovi...) mogu biti podložni uticajima i mogućim neplaniranim promjenama, što treba uzeti u razmatranje u realnom sagledavanju, planiranju i definisanju strategija i prioriteta vanjske politike.

DIPLOMATIJA VANJSKE POLITIKE MALE DRŽAVE

U definisanju strategije i prioriteta vanjske politike države i u njenoj realizaciji ključnu ulogu ima diplomatija kao veoma značajni i nezamjenljivi oblik aktivnosti i djelovanja u međunarodnim odnosima.

Diplomatija ima mnogo različitih funkcija i značenja, pa su uloga, organizacija, sistem funkcionisanja, kao i sam pojam diplomatija, veoma složeni i višeznačni.

Veoma je zanimljivo kako pojedini teoretičari diplomatije i međunarodnih odnosa razumiju i definišu pojam diplomatija. Među velikim brojem definicija navešćemo samo neke najpoznatije i najčešće pominjane. Američki teoretičar Hans Morgenthau diplomatiju definiše kao „formiranje i provođenje vanjske politike“.⁵ Po mišljenju engleskog teoretičara međunarodnih odnosa Ronalda P. Barstona: „Diplomatija je odgovorna za upravljanje odnosima između država, između država i drugih aktera kroz konsalting, projektovanje i implementaciju vanjske politike.“⁶

U *Enciklopediji Britanika* diplomatija se definiše „kao uspostavljeni metod uticaja na donošenje odluka i ponašanje stranih vlada putem dijaloga, pregovora i drugih mjera osim rata i nasilja“, kao „umjetnost vođenja međunarodnih pregovora“.⁷

Za prof. Stanka Nicka diplomatija je „vještinu pregovaranja i razvijanja međunarodnih odnosa“.⁸

Diplomatija bi se mogla definisati i kao proces uspostavljanja i unapređenja odnosa i saradnje među državama i međunarodnim organizacijama, kao proces predstavljanja, zastupanja, ostvarivanja i zaštite interesa države i njenih građana u odnosima s drugim državama, u skladu sa njenim

⁵ R. P. Barston: *Modern Diplomacy*, London, 1996, str. 1.

⁶ R. P. Barston: *Modern Diplomacy*, London, 1996, str. 1.

⁷ Bailey Thomas, *The Art of Diplomacy: The American Experience*, New York, 1968.

⁸ Stanko Nick, *Diplomatija — metode i tehnike*, Barbat, Zagreb, 1997, str. 13.

vanjskopoličkim interesima, prioritetima i međunarodnim standardima koji uređuju njihove međusobne odnose.

Svaka od definicija pojam diplomatija sagledava, objašnjava i definiše iz sličnih, ili različitih uglova. Jedinstvene definicije nema, niti bilo koja od poznatih definicija pojam diplomatija definiše u potpunosti i cjelovito, što potvrđuje tezu o njenoj složenosti, slojevitosti i višeznačnosti.

U ovom radu se nećemo baviti širom teorijskom elaboracijom pojma i uloge diplomatije u međunarodnim odnosima i vanjskoj politici. Više pažnje je usmjereno na koncept i posebnosti diplomatije male države i njene uloge u definisanju, organizovanju i sprovođenju vanjske politike.

Male evropske države Irska, Island, Luksemburg, Malta i Monako dobar su primjer jer spadaju u grupu malih ali bogatih evropskih država. U grupi bogatih država svijeta su, svakako, i male države poput: Izraela, Katara, San Marina i Singapura, i dobri su primjeri kako posljednjih decenija pojedine male države razvijaju i jačaju svoje resurse i nove tehnologije, veoma uspješno ih prezentiraju svijetu, i potvrđuju kako i male države u konkurenciji velikih i moćnih država mogu biti veoma uspješne.

Nije, svakako, riječ o njihovoj velikoj političkoj i vojnoj moći i uticajima, već o veoma razvijenim ekonomijama koje su vremenom ušle u krug najbogatijih ekonomija svijeta i mogu biti dobar model za male, manje razvijene države.

Države poput Irske, Islanda, Izraela, Katara, Luksemburga, Malte, Monaka, San Marina i Singapura svojim razvijenim ekonomijama zamijenile su raniju sintagmu „malo je opasno“ (*small is dangerous*) kao metaforu za slabu političku, ekonomsku i vojnu moć male države, novom sintagmom „malo može biti uspješno“ (*a little can be successful*).

Prema izvještaju MMF-a za oktobar 2017. godine, među 20 najbogatijih država svijeta našle su se i male države: Katar (BDP — 124.930 dolara po glavi stanovnika), Island (BDP — 52.150 dolara), Irska (BDP — 72.630 dolara), Luksemburg (BDP — 109.190 dolara), San Marino (BDP — 60.360 dolara) i Singapur (90.530 dolara).

Interesantno je da navedene države, sem Katara koji raspolaže najvećim u svijetu prirodnim nalazištima ugljovodonika, među kojima su i male evropske države Island i Luksemburg, nemaju te resurse i svoje ekonomije temelje na drugim resursima: Island — investicije i građevinarstvo, Luksemburg — finansijski sektor, Singapur — industrija, nove tehnologije, finansije i turizam.

Među najbogatijim i uticajnijim državama svijeta je i država Izrael. Priпада grupi malih država s veoma ograničenim prirodnim resursima, ali veoma razvijenim novim tehnologijama, snažnim finansijskim sektorom i turizmom. Izrael je već dugo jedan od najznačajnijih aktera u politici i događanjima na Bliskom istoku. Sve ove države imaju i veoma profesionalne i organizovane diplomatije i diplomatske službe.

Iskustva ovih država u uslovima veoma dobrih odnosa sa drugim državama dobar su primjer i iskustvo kako se sopstvene prednosti i resursi, uz uspješno koncipiranu vanjsku politiku i dobro organizovanu i visokoprofesionalnu diplomatiju mogu približiti svijetu i svoje prednosti učiniti vidljivijim i prepoznatljivijim.

Saradnja nerazvijenih i manje razvijenih malih država s malim i bogatim državama veoma je bitna i sa aspekta boljeg razumijevanja pojedinih sopstvenih specifičnosti i ograničenja male države.

Za uspješno sprovođenje i realizaciju ovakvog pristupa u vanjskoj politici važno je da su vanjskopolitičke strategije i prioriteti vanjske politike države uspješno odabrani i pažljivo koncipirani, da se temelje na realnim osnovama i jasno definisanim ciljevima, sa realno planiranim rokovima i dinamikom njihovog ostvarivanja, da država ima visokoprofesionalnu, organizovanu, odgovornu i sposobnu diplomatiju.

U planiranju vanjskopolitičkih prioriteta važno je razumjeti da uspješnost u njihovom provođenju ne zavisi samo od realnog sagledavanja i planiranja sopstvenih interesa i kapaciteta, već i od realnog sagledavanja interesa druge države ili država sa kojima se namjeravaju realizovati vanjskopolitički prioriteti.

Podrazumijeva se da profesionalno organizovana diplomatija dovoljno dobro poznaje i razumije političke i bezbjednosne prilike države, odnosno država sa kojima se planiraju realizovati prioriteti.

Veoma je važno dobro poznavati i razumjeti poslovni ambijent države, odnosno država, njihove kulturne, vjerske i istorijske posebnosti (od običaja do stilova komunikacije i pregovaranja), kao i druge detalje važne za realno planiranje prioriteta i njihovu uspješnu realizaciju.

Diplomatija može biti uspješna u ispunjavanju svojih vanjskopolitičkih obaveza ako ima izgrađen i visokoprofesionalno uređen sistem organizacije i funkcionisanja diplomatske službe, sposobne, profesionalne i odgovorne diplomate. Ona je ne samo važan segment u koncipiranju i sprovođenju

vanjske politike države, već i odgovoran, racionalan, zahtjevan i veoma mjerljiv posao koji ne trpi improvizacije i loše eksperimente.

Dobro organizovana, profesionalna, sposobna i odgovorna diplomatija, koja bi mogla obezbjeđivati kvalitetne i pouzdane informacije, posebno u uslovima velikih globalnih promjena, ekonomskih povezivanja i udruživanja kapitala, izuzetno je važna za objektivno sagledavanje mogućnosti i realno planiranje vanjskopolitičkih prioriteta.

Uspjesi države na međunarodnom planu, sagledavanje i koncipiranje prioriteta vanjske politike nijesu isključivo rezultati profesionalne diplomatije i diplomatske službe države, već ukupnog sistema države i njenog aparata koji je u različitim segmentima i na različitim nivoima uključen u ovaj proces.

Veoma je važno razumjeti da nema dugoročno uspješne vanjske politike bez organizovane i efikasne unutrašnje politike. Ta dva segmenta su međusobno veoma povezana i jednako važna za uspješno planiranje, organizovanje i realizaciju dugoročne strategije i prioriteta vanjske politike države i njenih interesa.

U uslovima veoma brzih promjena i događanja, novih tehnologija i sve bržeg saobraćanja i komunikacija, diplomatiju treba kontinuirano osavremenjavati, mijenjati i prilagođavati novim okolnostima, kako bi mogla uspješno odgovoriti novim potrebama i izazovima s kojima se države i njene diplomatije suočavaju.

Danas kada na Tviter naložima vodećih svjetskih zvaničnika možete pročitati oficijelne stavove i komentare prije nego ih saopšte njihove kancelarije za odnose s javnošću, tradicionalna organizacija, stereotipi u razumijevanju i organizovanju diplomatije postaju anahroni.

Moderna diplomatija u uslovima brzih promjena, kriza, sukoba, dinamičnih i složenih aktivnosti u međunarodnim odnosima traži obrazovane, odgovorne, stručno i profesionalno osposobljene diplomate, ne samo diplomate sa opštim diplomatskim, već i specijalističkim znanjima i vještinama.

To je nešto čemu teže savremene diplomatije koje koriste svoja iskustva, ali i iskustva drugih organizovanih, iskusnih i uspješnih diplomatija, među kojima su diplomatije ne samo velikih i uspješnih, već i uspješne diplomatije srednjih i malih država.

Diplomatije male države, kakva je i diplomatija Crne Gore, imaju ograničene finansijske i kadrovske resurse pa je važno da imaju što bolju i neposredniju saradnju i komunikaciju s diplomatijama drugih malih država, kako zbog razmjene iskustava u prevazilaženju problema koji mogu

biti zajednički, tako i mogućeg zajedničkog nastupanja u međunarodnim organizacijama, prije svega radi lakšeg formulisanja zajedničkih interesa i podrške u njihovim sprovođenjima.

Snaga diplomatije male države, njeni finansijski i kadrovski resursi, pojedinačno, mogu biti i za poseban respekt, ali ne i toliki respekt da bi se mogla ravnopravno i uspješno nositi sa diplomatijama velikih država, kadrovski i finansijski neuporedivo jačim, opremljenijim i samim tim prisutnijim i uticajnijim u donošenju veoma značajnih odluka u kojima i mala država može imati svoj interes.

Za malu državu i njenu diplomatiju, nezavisno od različitih interesa i pristupa pojedinim vanjskopolitičkim pitanjima, saradnja s malim državama i njihovim diplomatijama, bilo da je riječ o bilateralnim ili kontaktima u okviru međunarodnih organizacija, nameće se kao prirodan izbor. Pojedinačni naponi zbog ograničene moći i uticaja, u principu, imaju manje izgleda za uspjeh, što može biti ozbiljan ograničavajući faktor u naporima da se obezbijedi što bolje prisustvo i vidljivost na mjestima gdje se raspravljaju pitanja od opšteg interesa i donose značajne odluke.

Diplomatija male države nije uvijek i po definiciji isključena iz donošenja važnih odluka i rješenja. Pitanje je, više, koliko je diplomatija zaista spremna, organizovana i koliko može biti ubjedljiva u promociji i odbrani stavova i interesa svoje države.

Jedna od značajnih uloga diplomatije male države jeste i njena posrednička uloga u rješavanju mogućih sporova između drugih država. Dobre usluge diplomatije male države u posredovanju mogu biti veoma važne, posebno kada je riječ o posredovanju u rješavanju spornih pitanja ili kriza između susjeda u regionu države koja posreduje. Dobri odnosi i saradnja i s jednom i drugom državom i izgrađeno povjerenje dobra su osnova za posredovanje i šansa za uspjeh.

Učešće diplomatije male države u rješavanju konflikata od međunarodnog značaja i međunarodnog karaktera je rijetko, s obzirom na to da autoriteti, moć i interesi velikih država imaju mnogo više šansi za uspjeh.

Metode posredovanja i dobrih usluga mogu biti različite. Najčešće se dijele na javne, tajne, regionalne ili međunarodne. Kada će i koja metoda biti korišćena zavisi od procjene i dogovora strana koje su u procesu pregovaranja. Kada se govori o regionalnom ili međunarodnom posredovanju, obično se misli na posredovanje u rješavanju sukoba i konflikata od međunarodnog značaja.

CRNA GORA KAO MALA DRŽAVA

Jedna od malih država je i Crna Gora. Nije u grupi malih i bogatih država, ali gradi politiku dobrih odnosa sa susjedima i nastoji da privuče što više stranih investicija. Od 2006. godine, kada je nakon raspada bivše Jugoslavije obnovila svoju nezavisnost, Crna Gora je uz sve izazove kakve ima jedna mala država i na prostoru koji je ne tako davno izašao iz žestokih ratnih sukoba, uspjela da ostvari jedan od dva svoja ključna vanjskopolitička prioriteta — završila je proces atlantske integracije i ušla u sistem kolektivne bezbjednosti NATO-a. U međuvremenu, nastavlja proces ispunjavanja uslova i pregovore s institucijama Evropske unije.

Vanjska politika Crne Gore u odnosima sa državama Zapadnog Balkana, kroz bilateralnu saradnju, saradnju na multilateralnom planu i kroz regionalne inicijative, može se okarakterisati kao pragmatična, i politika koja se temelji na principima ravnopravnosti, dobrosusjedske saradnje, poštovanja, principima suverenosti i građenja međusobnog povjerenja.

Regionalna saradnja jedan je od najvažnijih vanjskopolitičkih prioriteta Crne Gore. Crna Gora je dio Zapadnog Balkana i veoma je važno da kao mala ali značajna država regiona nastavi da vodi pragmatičnu i konstruktivnu politiku i na najbolji način doprinosi njegovoj stabilnosti i bezbjednosti. Prostor Balkana u bezbjednosnom smislu nije dovoljno stabilan da bi se moglo govoriti o apsolutnom dugoročnom odsustvu potencijalno mogućih incidenata i kriza. Ne mogu se do kraja isključiti ni mogući globalni bezbjednosni rizici, prijetnje i izazovi, što obavezuje Crnu Goru, kao jednog od faktora stabilnosti regiona, da pitanjima bezbjednosti i stabilnosti regiona posvećuje posebnu pažnju.

Crna Gora u ovom trenutku nema gorućih otvorenih pitanja sa susjedima, koja bi bila ozbiljnija prepreka za saradnju. U ovom trenutku nije ispregovaranano o pitanjima granica s Albanijom, Hrvatskom, Srbijom i Kosovom. Očekuje se da će se pitanja granica, s obzirom na međusobno dobre odnose sa ovim državama i iskazanom dobrom voljom strana, rješavati u duhu povjerenja i pune saglasnosti.

Otvoreno pitanje granica je pitanje koje je već dugo aktuelno i između drugih država susjeda: između Srbije i Hrvatske, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, Slovenije i Hrvatske, Srbije i Kosova, Albanije i Grčke, između Kine, Japana i Južne Koreje, između Rusije i Japana, Indije i Pakistana,

kao i drugih država. To su višedecenijski neriješena pitanja, ali ta pitanja nijesu prepreka za njihovu saradnju.

Jedan od najvažnijih vanjskopolitičkih prioriteta Crne Gore, pored pregovora s Evropskom unijom, jesu nastojanja da se ubrza rast ekonomije i stvara što pogodniji ambijent za strana ulaganja i investicije. To je proces koji se odvija od 2006. godine.

Prema podacima Agencije Crne Gore za promociju stranih investicija (MIPA), strane investicije iznosile su 2006. godine 469,68 miliona eura, a 2017. godine 659,23 miliona eura. S trendom koji je nastavljen u prvoj polovini 2018. godine može se reći da je riječ o stabilnom i kontinuiranom rastu stranih investicija.

Pitanje stranih investicija i ulaganja u Crnu Goru i njenu ekonomiju izdvajamo posebno jer su strane investicije i ulaganja u savremenim globalnim kretanjima jedni od najvažnijih ne samo unutrašnjih, već i vanjskopolitičkih prioriteta država. Strana ulaganja za male države i njihove ekonomije, uz resurse kojima raspolažu, veoma su značajan faktor razvoja i stabilnosti njihovih ekonomija.

Stoga, poseban akcenat u organizaciji i profesionalizaciji diplomatije i diplomatske službe treba staviti na ekonomsku diplomatiju. Obaveza i odgovornost službe ekonomske diplomatije u MVP-u i samog MVP-a, pored ostalog, jeste da obezbijedi profesionalnu, kontinuiranu i efikasnu komunikaciju i usluge u povezivanju domaće ekonomije sa potencijalnim stranim investitorima.

Veoma dobar i ubjedljiv primjer su ekonomije i dobro osmišljene strategije vanjskih politika malih bogatih evropskih država: Islanda, Irske, Izraela, Luksemburga, Malte i Monaka ili Singapura, koje smo već pominjali i koje potvrđuju da i male države, iako malih i ograničenih resursa, kao mali i organizovani sistemi sa unutaršnjim dobro organizovanim resursima i snažnom i sposobnom diplomatijom imaju pravo na uspjeh.

Zoran JOCOVIĆ

PECULIARITIES OF THE FOREIGN POLICY
AND DIPLOMACY OF A SMALL STATE

Summary

This paper examines the basic determinants of a small state and small state foreign policy strategies, with a focus on characteristic elements of small state diplomacy.

Small states have been marginalized compared to the developed countries and highly motivated to strengthen their position in the competitive international relations market place.

Following the examples of small but wealthy countries, such as Luxembourg, Ireland, Iceland, Malta and Singapore, the author aims to demonstrate that small states can enter the circle of most developed countries even in conditions dictated by big government policies and big economies.

The author intends to point at key elements of small state diplomacy essential to the conduct of the foreign policy.

Key words: *Luxembourg, Ireland, Island, Malta, Singapore, small state, foreign policy, diplomacy, rich state*